

אורי וישעי

תקיעת שופר לשיטת הרמב"ם

הרב אלישע אבינר

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כח, עמוד א

אמר רב יהודה: בשופר של עולה - לא יתקע, ואם תקע - יצא. בשופר של שלמים - לא יתקע, ואם תקע - לא יצא. מאי טעמא? עולה בת מעילה היא, כיון דמעל בה - נפקא לה לחולין, שלמים דלאו בני מעילה נינהו - איסורא הוא דרכיב בהו [ולא נפקי לחולין]. מתקיף לה רבא: אימת מעל - לבתר דתקע, כי קא תקע - באיסורא תקע! אלא אמר רבא: אחד זה ואחד זה - לא יצא. הדר אמר: אחד זה ואחד זה - יצא, מצות לאו להנות ניתנו. אמר רב יהודה: בשופר של עבודה זרה - לא יתקע, ואם תקע - יצא.

תלמוד ירושלמי מסכת סוכה פרק ג, הלכה א

שופר של עבודה זרה ושל עיר הנדחת ר' לעזר אמר כשר. תני רבי חייה כשר תני רבי הושעיה פסול. הכל מודין בלולב שהוא פסול. מה בין שופר ומה בין לולב א"ר יוסה בלולב כתיב ולקחתם לכם משלכם לא משל איסור הנייה ברם הכא [במדבר כט א] יום תרועה יהיה לכם מכל מקום. א"ר לעזר תמן בגופו הוא יוצא ברם הכא בקולו הוא יוצא. ויש קול אסור בהנייה מה פליגין בשגזלו משופה אבל אם גזלו ושיפיהו דמים הוא חייב לו.

חדושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף כח, עמוד א

ר' אליעזר אמר תמן בגופו הוא יוצא ברם הכא בקולו הוא יוצא ויש קול אסור בהנאה כלומר ואינו חשוב נהנה מע"ז, ולא אזיל בשיטתא דגמרא דילן דפרישו טעמא בין בשופר בין בלולב דעבודה זרה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו.

רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק א, הלכה ג

שופר של ע"ז אין תוקעין בו לכתחלה ואם תקע בו ד יצא, ושל עיר הנדחת אם תקע בו לא יצא, שופר הגזול שתקע בו יצא שאין המצוה אלא בשמיעת הקול אף על פי שלא נגע בו ולא הגביהו השומע (יצא) ואין בקול דין גזל.

מגיד משנה

רבינו כתב ששופר גדול שתקע בו יצא ואין הדין כן בלולב ובמצה ונתן טעם לדבר מפני מה נחלק שופר מהם לפי שמצות השופר אינה אלא השמיעה והשמיעה בלא הגעה היא ובלא הגבהה מן השומע אף על פי שהתוקע נגע בו מ"מ אין השומע נוגע בו כלל אלא ששומע הקול היוצא ואין בקול דין גזל ולפיכך אף התוקע יוצא בו אבל לולב ומצה אין אדם יכול לצאת ידי חובתו בהן אלא בנגיעת גופן ולפיכך כשהן גזולין לא יצא בהן. זה ביאור דברי רבינו וכן מפורש בירושלמי מה בין לולב ומה בין שופר אמר ר' אליעזר תמן בגופו הוא יוצא הכא בקולו הוא יוצא ודברים פשוטים הם.

שו"ת הרמב"ם סימן קמב

מה ההבדל בין לשמוע קול שופר ובין על תקיעת שופר?

התשובה ההבדל ביניהם גדול מאד. וזה שהמצוה המחוייבת אינה התקיעה, אלא שמיעת התקיעה, והיוצא מזה, שאלו היתה המצוה המחוייבת היא התקיעה, היה חייב כל אדם ואדם מן הזכרים לתקוע, כמו שחייב כל אדם ואדם לישב בסוכה וליטול לולב, והשומע, שלא תקע, לא היה יוצא ידי חובתו, והיה גם כן התוקע, שלא שמע, יוצא ידי חובתו, כגון אם סתם אזניו תכלית הסתימה ותקע, היה יוצא, משום שתקע. ואין הדבר כן, אלא המצוה היא השמיעה, לא התקיעה, ואין אנו תוקעין, אלא כדי לשמוע, כמו שהמצוה היא ישיבת הסוכה, לא עשייתה, ואין אנו עושין, אלא כדי לישב, ולכן נברך לישב ולא נברך לעשות, ונברך לשמוע קול שופר, ולא נברך על תקיעת שופר.

קהילות יעקב

מש"כ הרמב"ם ז"ל 'ואין בקול דין גזל'. והוא מהירו' כמש"כ המ"מ. והנה זה ברור לענ"ד דזה התוקע הוי גזלן בעשיית תקיעה זו, דהנוטל כלי שיר של חברו להשתמש בו לנגן הוי גזלן כדין כל שואל שלא מדעת דמאי שנא השתמשות זו משאר השתמשות בממון חברו. ומש"כ הרמב"ם ז"ל שאין בקול דין גזילה, היינו דאע"פ דודאי חשיב גזלן מ"מ לאו משום שמיעת הקול הוא גזלן אלא משום ההשתמשות בהשופר לעשות את הקול, אבל עצם השמיעה אין בזה ענין גזילה. ולכן שפיר יוצא, דמצות שופר הוא השמיעה, והשמיעה עצמה אינה עבירה אלא שבאה ע"י מעשה העבירה ואין זה בכלל דין מצוה הבאה בעבירה להרמב"ם.

רבינו מנוח - ספר המנוחה הלכות שופר וסוכה ולולב פרק א הלכה ג

מהירושלמי משמע מהכא דשופר גדול כשר מתרי טעמי חדא מיום תרועה וגומר ותו שאין בקול דין גזל ומאחר שאין בקול דין גזל אין כאן משום מצוה הבאה בעבירה [...] ומפני זה הניח הרב הטעם וכתב הא דאין בקול דין גזל כי היכי דלא תקשי דידיה אדידיה

כסף משנה

חיישינן למצוה הבאה בעבירה ולפיכך כתב שאין בקול דין גזל ולא כתב משום יום תרועה יהיה לכם:

חדושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף כח, עמוד א

ונקיט רבינו ז"ל מהאי ירושלמי דהוא הדין דאיכא למישרי שופר גזול מהני תרי טעמא דאיכא באיסור הנאה דליכא משום גזול דלא בעינן לכם ועוד שבקולו יוצא, ומסתברא דהני תרי טעמי מהני להכשיר הגזול מדין גזל שאינו שלו דלא מתהני מידי מדחבריה, אבל אכתי איכא איסורא אחרינא **דאיכא מצוה הבאה בעבירה**, כדין לולב דמיפסיל מהאי טעמא ביום שני דלא בעינן לכם ויוצא בשאול, שאע"פ שבקולו הוא יוצא מצוה הבאה בעבירה היא, ובמה יתרצה זה אל אדוניו ביום הדין...

חדושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף לד, עמוד א

שמיעת השופר היא עיקר המצוה וכונת התורה כדי שיעור אדם לחזור בתשובה וגם שיכוון לרצות למדת הדין ביום הזה, ואילו תקע ולא שמע לא יצא... אבל מקרא מגלה הקריאה עיקר משום פרסומי ניסא ואפילו קרא ולא שמע ולא הבין יצא.

פתח הדביר על העיטור

אין נפ"מ בקול, רק בגוף הדבר שממנו הקול הדבר תלוי.

כתבי תלמידי הגר"ח סולובייציק מסכת ראש השנה דף כח, עמוד ב

הקשה לשיטת הרמב"ם אמאי צריך התוקע להתכוין להוציא את השומע כמבואר בר"מ שם פ"ב ה"ה, הא כל המצוה היא לשמוע קול שופר בלבד, ותיסגי בכוונת שומע בלבד, ותירץ בשני אופנים, **א'** דאף דקיום המצוה היא השמיעה, מ"מ מעשה המצוה היא התקיעה, ולפיכך בעינן כוונת שומע ומשמיע, מפני שהתקיעה היא גם חלק מן המצוה כמו השמיעה, **ב'** דבלא כוונת המשמיע אז מעשה התקיעה אינו חל לגביה, וליכא כאן מעשה מצוה כלל, והוי השומע בכלל מתעסק, דאינו עושה כלום.

בשם הגר"ח זצ"ל – בתקיעת שופר התקיעה היא מעשה המצוה והשמיעה היא קיום המצוה.

ארץ צבי, לרב צבי שטר

ביאר מרן שליט"א [הגריד"ס] דבמצות אכילת מצה וכן במצות נטילת לולב החפצא של מצוה אחד הוא בין לענין מעשה המצוה ובין לענין קיום המצוה, דאכילת המצוה ונטילת הלולב הן הן מעשה המצוה והן הן קיום המצוה. נמצא שהמצוה היא החפצא של מעשה המצוה וגם החפצא של קיום המצוה. וכן בלולב. משא"כ בשופר אשר מעשה המצוה הלא היינו מעשה

דף מקורות

התקיעה וקיום המצוה הוא בשמיעת הקול. ונמצא שהחפצא של מעשה המצוה היינו השופר, והחפצא של קיום המצוה היינו הקול. ומעתה י"ל דלענין הידור מצוה שייך לכו"ע אף בחפצא של מעשה מצוה אף שאיננו החפצא של קיום המצוה. משא"כ בנוגע לדין מצוה הבב"ע דעפ"י פשוטו נראה דדין זה מפקיע אך את קיום המצוה ולא שמבטל אף את מעשה המצוה [...]. והכי פליגי הרמב"ם והג"א, דלדעת הרמב"ם מאחר שאין דין מצוה הבב"ע נוגע כלל למעשה המצוה אלא לקיום המצוה אין דין זה חל אלא בנוגע להחפצא של קיום המצוה. ודעת הג"א לחלוק ולומר דאעפ"כ שפיר שייך דין מצוה הבב"ע אף על החפצא של מעשה המצוה עכת"ד.

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן מ

ואף דהתכלית הוא השמיעה. [וכמו שהביא הרמב"ם הדמיון מסוכה דאף דכתיב תעשה. מכל מקום המצוה הישיבה] מכל מקום בעינן שיפעול זאת במעשה. והיינו שיתקע כדי שישמע או שיתקע שלוחו. אבל אם אחר תוקע כדי שישמע. הרי הקול נכנס ממילא באזניו ושמיעה איננה מעשה. כמ"ש הרא"ש בדרים (דף ע"ב ע"ב) דשמיעה הוי מידי דממילא. ואינו יוצא בקול זה שבא ממילא לאזניו כמו שאינו יוצא בספר תורה שהניחו לו אבותיו. ואינו דומה לסוכה דהישיבה היא מעשה. ועל כן אם מי שאינו בר חיוב תוקע דאינו יכול לעשות שליח. כמו שאין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה. אינו יכול לצאת בשמיעה. כיון דשמיעה אינה מעשה. ובקרא כתיב תקעו.